

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.01.2016, sp. zn. 21 Cdo 2400/2014, ECLI:CZ:NS:2016:21.CDO.2400.2014.1

Číslo: 41/2017

Právní věta: Podmínkou pro převedení zaměstnance na jinou vhodnou práci pro dosažení nejvyšší přípustné expozice [§ 41 odst. 1 písm. b) zák. práce] není, aby neschopnost k výkonu dosavadní práce byla vyslovena lékařským posudkem. Krajské hygienické stanici nepřísluší rozhodovat o tom, jakou práci může zaměstnanec po dosažení nejvyšší přípustné expozice vykonávat.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 20.01.2016

Spisová značka: 21 Cdo 2400/2014

Číslo rozhodnutí: 41

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Nemoc z povolání, Pracovněprávní vztahy, Převedení na jinou práci

Předpisy: § 41 odst. 1 písm. b) předpisu č. 262/2006Sb.
§ 52 písm. d) předpisu č. 262/2006Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 22. 1. 2014, sp. zn. 16 Co 215/2013, jakož i rozsudek Okresního soudu v Karviné ze dne 12. 7. 2013, sp. zn. 25 C 60/2012, a věc vrátil Okresnímu soudu v Karviné k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce se domáhal, aby žalované byla uložena povinnost „převést žalobce na jinou vhodnou práci, kde již nedochází k načítání expozice“, popřípadě aby žalované byla uložena povinnost „s žalobcem rozvázat pracovní poměr z důvodu naplnění NPE“. Žalobu odůvodnil tím, že dosáhl 100% nejvyšší přípustné expozice (dále též jen „NPE“) již v květnu 2012, a zaměstnavatel je dle ustanovení § 41 odst. 1 písm. b) zák. práce povinen převést na jinou práci zaměstnance, který dosáhl nejvyšší přípustné expozice. Pro případ, že žalovaná nemá pro žalobce jinou vhodnou práci, žádal, aby žalované byla uložena povinnost rozvázat s ním pracovní poměr z důvodu dosažení NPE.

2. Žalovaná žalobě přisvědčila v tom, že žalobce, který byl pracovně zařazen v úseku degazace a vrtů jako vrtmistr, dovršil na tomto pracovišti v měsíci květnu 2012 100% NPE. Toto pracoviště je však jako tzv. „neproduktivní konto“ zařazeno podle kategorizace prací v závislosti na míře rizika

prašnosti do kategorie 2. V rozhodnutí Krajské hygienické stanice Moravskoslezského kraje ze dne 12. 8. 2005, zn. 10786/245/05/Ur - „Kategorizace prací v závislosti na míře rizika prašnosti“ - je pak v bodě 26 stanoveno, že zaměstnanci, kteří dosáhli 100% NPE, mohou nadále vykonávat práce na důlních pracovištích, a to práce zařazené do třídy prašnosti 1 a 2, avšak mimo produktivní konta (rubání, ražení). Vzhledem k tomu, že žalobce dosáhl 100% NPE na pracovišti zařazeném do kategorie prašnosti 2 mimo produktivní konta, nebyl tedy důvod převést žalobce na jinou práci nebo s ním rozvázat pracovní poměr.

3. Okresní soud v Karvině rozsudkem ze dne 12. 7. 2013, č.j. 25 C 60/2012-26, uložil žalované povinnost „převést žalobce z vrtmistra na úseku degazace v dole na jinou vhodnou práci odpovídající jeho kvalifikaci a zdravotnímu stavu, kde nedochází k načítání přípustné expozice“, zamítl žalobu, aby žalované byla uložena povinnost rozvázat se žalobcem pracovní poměr z důvodu nejvyšší přípustné expozice a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Podle názoru soudu prvního stupně ustanovení § 41 odst. 1 písm. b) zák. práce „zcela jasně“ stanoví povinnost zaměstnavatele převést zaměstnance na jinou práci, dosáhl-li na pracovišti určeném rozhodnutím příslušného orgánu ochrany veřejného zdraví nejvyšší přípustné expozice. Žalobce dosáhl v květnu 2012 nejvyšší přípustné expozice 100,28% a stále pracuje na původním pracovišti, které je sice zařazeno do 2. kategorie rizika prašnosti, ale nadále se zde načítá nejvyšší přípustná expozice. Bod 26 Rozhodnutí KHS je podle názoru soudu prvního stupně v rozporu s ustanovením § 41 odst. 1 písm. b) zák. práce, neboť toto ustanovení má preventivní charakter, a kdyby žalobce na svém pracovišti nadále pracoval, docházelo by dále ke zvyšování nejvyšší přípustné expozice. Požadavek žalobce, aby žalované bylo uloženo rozvázat s ním pracovní poměr, soud prvního stupně zamítl jako předčasný, neboť teprve poté, co zaměstnavatel nebude mít možnost žalobce převést na jinou práci, je dosažení nejvyšší přípustné expozice výpovědním důvodem podle ustanovení § 52 písm. d) zák. práce.

4. K odvolání žalované Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 22. 1. 2014, č. j. 16 Co 215/2013-45, rozsudek soudu prvního stupně ve výroku, jímž byla žalované uložena povinnost převést žalobce na jinou práci, potvrdil a rozhodl, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci na náhradu nákladů odvolacího řízení 2 180 Kč k rukám advokátky JUDr. M. P. Odvolací soud vyslovil nesouhlas s názorem žalované, že povinnost zaměstnavatele převést zaměstnance na jinou práci nenastává již samotným dosažením nejvyšší přípustné expozice, ale až při splnění podmínky, že na takovém pracovišti nesmí dále pracovat. Podle názoru odvolacího soudu ustanovení § 41 odst. 1 písm. b) zák. práce „uvádí zcela jasně“ povinnost zaměstnavatele převést zaměstnance, kteří již dosáhli 100% NPE, na jinou práci, kde již nedochází k načítání NPE. Rozhodnutí KHS, že tyto zaměstnanci mohou vykonávat práce na důlních pracovištích zařazené do tříd rizika prašnosti 1. a 2., je v rozporu se smyslem a účelem ustanovení § 41 odst. 1 písm. b) zák. práce a odvolací soud se tímto rozhodnutím necítí být vázán.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání. Setrvává na tom, že povinnost zaměstnavatele převést zaměstnance na jinou vhodnou práci nevzniká již tím, že zaměstnanec dosáhne NPE, ale až za současného splnění podmínky, že na takovém pracovišti nesmí zaměstnanec dále pracovat. Zaměstnanci, kteří již dosáhli 100% NPE, mohou v souladu s bodem 26 rozhodnutí Krajské hygienické stanice Moravskoslezského kraje nadále vykonávat práci na důlních pracovištích, a to práce zařazené do třídy rizika prašnosti 1. a 2. mimo produktivní konta. Protože zákon sám žádná kritéria ochrany zdraví nestanoví, příslušný orgán ochrany veřejného zdraví je zákonem č. 98/1987 Sb., o zvláštním příspěvku horníkům, zmocněn, aby stanovil svým rozhodnutím nejvyšší přípustnou expozici pro práce na jednotlivých pracovištích v podzemí hlubinných dolů a zařazování prací do kategorií rizik prašnosti. Za těchto okolností, protože sám zákon žádná kritéria ochrany

zdraví nestanoví, nelze tvrdit, že toto rozhodnutí je v rozporu se zákonem. Dovolatelka dále vyslovila nesouhlas se závěrem, že by zaměstnanci po dosažení 100% NPE měli být převáděni na práci bez dalšího načítání NPE, neboť takováto důlní pracoviště prakticky neexistují, a všichni zaměstnanci, kteří dovršili 100% NPE, by nebyli převáděni, ale vyřazováni z dolu. Vzhledem k tomu, že žalovaná nemá žádné volné pracovní místo, kde by nedocházelo k načítání NPE, nemá možnost rozsudek splnit, neboť na zaměstnavateli nelze požadovat, aby vytvořil nové pracovní místo jen proto, aby rozsudku vyhověl. Navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu změnil tak, že rozsudek okresního soudu se mění tak, že žaloba se zamítá.

6. Žalobce uvedl, že v žádném ustanovení zákoníku práce není stanoveno, že by orgán veřejného zdraví mohl rozhodnout, že v případě, když zaměstnanci dosáhnou nejvyšší přípustné expozice, mohli by nadále zůstat na pracovišti, kde se nadále načítá prашná expozice, ale s menším rizikem prachu.

III.

Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 občanského soudního řádu a že věc je třeba i v současné době - vzhledem k tomu, že řízení v projednávané věci bylo zahájeno v době před 1. 1. 2014 - posoudit (srov. čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb.) podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „o. s. ř.“), se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

8. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

9. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

10. V projednávané věci bylo pro rozhodnutí soudů významné (mimo jiné) vyřešení právní otázky, zda a za jakých předpokladů dochází k povinnosti zaměstnavatele převést zaměstnance na jinou práci při dosažení nejvyšší přípustné expozice. Vzhledem k tomu, že tato právní otázka hmotného práva dosud nebyla v rozhodování odvolacího soudu ve všech souvislostech vyřešena, dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání žalované je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř.

IV.

Důvodnost dovolání

11. Projednávanou věc je třeba i v současné době posuzovat - vzhledem k tomu, že žalobce odvozuje svůj žalobní požadavek od dosažení nejvyšší přípustné expozice v květnu 2012 - podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění zákonů č. 585/2006 Sb., č. 181/2007 Sb., č. 261/2007 Sb., č. 296/2007 Sb. a č. 362/2007 Sb., nálezu Ústavního soudu č. 116/2008 Sb. a zákonů č. 121/2008 Sb., č. 126/2008 Sb. a č. 294/2008 Sb., č. 305/2008 Sb., č. 382/2008 Sb., č. 451/2008 Sb., č. 320/2009 Sb., č. 326/2009 Sb., č. 286/2009 Sb., č. 306/2008 Sb., č. 462/2009 Sb., č. 347/2010 Sb., č. 377/2010 Sb., č. 427/2010 Sb., č. 73/2011 Sb., č. 180/2011 Sb., č. 185/2011 Sb., č. 466/2011 Sb., č. 341/2011 Sb., č. 364/2011 Sb., č. 365/2011 Sb., č. 367/2011 Sb., č. 429/2011 Sb. a č. 375/2011 Sb., tedy podle zákoníku práce ve znění účinném do 30.6.2012 (dále jen „zák. práce“).

12. Podle ustanovení § 41 odst. 1 písm. b) zák. práce je zaměstnavatel povinen převést zaměstnance na jinou práci, nesmí-li podle lékařského posudku vydaného poskytovatelem pracovnělékařských služeb nebo rozhodnutí příslušného správního orgánu, který lékařský posudek přezkoumává, dále konat dosavadní práci pro pracovní úraz, onemocnění nemocí z povolání nebo pro ohrožení touto nemocí, anebo dosáhl-li na pracovišti určeném rozhodnutím příslušného orgánu ochrany veřejného zdraví nejvyšší přípustné expozice.

13. Nejvyšší přípustnou expozici pro práce na jednotlivých pracovištích v podzemí hlubinných dolů stanoví rozhodnutím příslušný orgán ochrany veřejného zdraví. Zařazování prací do kategorií rizika a sledování expozice jednotlivých pracovníků pracujících v podzemí hlubinných dolů provádějí zaměstnavatelé podle tohoto rozhodnutí (4 odst. 1 zákona č. 98/1987 Sb., o zvláštním příspěvku horníkům, ve znění zákona č. 306/2008 Sb.). Podle míry výskytu faktorů, které mohou ovlivnit zdraví zaměstnanců, a jejich rizikovosti pro zdraví se práce zařazují do čtyř kategorií. Kritéria, faktory a limity pro zařazení prací do kategorií stanoví prováděcí právní předpis; hodnocení rizika a minimální ochranná opatření stanoví zvláštní právní předpis. Do kategorie se nezařazují práce prováděné na pracovištích staveb prozatímně užívaných ke zkušebnímu provozu, který nepřekročí jeden rok [§ 37 odst. 1 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví v tehdy platném znění]. Na základě uvedeného zmocnění potom vyhláška č. 432/2003 Sb. stanovila podmínky pro zařazování prací do kategorií, limitní hodnoty ukazatelů biologických expozičních testů, podmínky odběru biologického materiálu pro provádění biologických expozičních testů a náležitosti hlášení prací s azbestem a biologickými činiteli.

14. Příslušným orgánem státní správy v ochraně veřejného zdraví, jemuž náleží za podmínek ustanovení § 37 odst. 1 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, stanovit svým rozhodnutím nejvyšší přípustnou expozici pro práce na jednotlivých pracovištích v podzemí hlubinných dolů, jsou krajské hygienické stanice [§ 82 odst. 2 písm. d) uvedeného zákona] popřípadě, na návrh krajských hygienických stanic rozhoduje za podmínek § 37 o kategorizaci prací vykonávaných na jejich pracovištích ministerstvo zdravotnictví [§ 80 odst. 1 písm. f), část věty za středníkem uvedeného zákona].

15. Z uvedeného vyplývá, že krajské hygienické stanici náleží, po posouzení úrovně zátěže faktory rozhodujícími ze zdravotního hlediska o kvalitě pracovních podmínek, rozhodovat o zařazení práce do určité kategorie; jde o rozhodnutí, které je vydáno v souladu se zákonem a v jeho rámci, z něhož soud v občanském soudním řízení vychází (§ 135 odst. 2 o.s.ř.). Naproti tomu pravomoc rozhodovat – jak dovolatelka implicitně dovozuje – o tom, jakou práci může vykonávat zaměstnanec poté, co dosáhl nejvyšší přípustné expozice, zákon již krajské hygienické stanici nesvěřuje.

16. Účelem úpravy nejvyšší přípustné expozice je stanovit u zaměstnanců, kteří jsou při výkonu práce v podzemí dolu vystaveni nepříznivým vlivům pracovního prostředí, určité množství směn, po jejichž odpracování zaměstnanec nesmí nadále tuto práci vykonávat a musí být přeřazen na prokazatelně méně riziková pracoviště, jestliže vlivy nepříznivé zdraví zaměstnance nelze jinak odstranit a další setrvání zaměstnance na původním pracovišti by bylo zdrojem zvýšeného nebezpečí onemocnění (zejména vzniku nemocí z povolání). Úprava nejvyšší přípustné expozice tímto způsobem sleduje prevenci onemocnění profesionálního původu. Dosáhl-li zaměstnanec nejvyšší přípustné expozice, je zaměstnavatel povinen – stejně jako v případě, jestliže pozbyl vzhledem ke svému zdravotnímu stavu dlouhodobě způsobilost konat dále dosavadní práci nebo ji nesmí konat pro onemocnění nemocí z povolání nebo pro ohrožení touto nemocí – převést jej na jinou práci [§ 41 odst. 1 písm. b) zák. práce]; nedojde-li k převedení na jinou práci (např. proto, že zaměstnavatel nemá pro zaměstnance jinou, ve smyslu ustanovení § 37 odst. 5 zák. práce vhodnou práci), je dosažení nejvyšší přípustné expozice důvodem k rozvázání pracovního poměru [srov. § 46 odst. 1 písm. d) zák. práce].

17. S názorem dovolatelky, že v posuzovaném případě k převedení žalobce na jinou práci nebyl

důvod, neboť podle rozhodnutí Krajské hygienické stanice Moravskoslezského kraje mohou zaměstnanci, kteří již dosáhli 100% NPE, nadále vykonávat práce na důlních pracovištích zařazené do tříd rizika prašnosti 1 a 2, avšak mimo produktivní konta, nelze vyslovit souhlas.

18. Z obsahu spisu vyplývá, že žalobce pracoval nejdříve v letech 1979 až 1982 jako horník, poté od roku 1982 vykonával práci vrtmistra na úseku degazace v dole a v květnu 2012 zde dosáhl nejvyšší přípustné expozice 100,28%. Je jistě správné, že krajské hygienické stanici náleží oprávnění zařadit toto pracoviště do třídy rizika prašnosti 2, z rozsahu její působnosti dané zákonem však již nevyplývá její oprávnění rozhodovat o tom, že zaměstnanci, kteří dovršili nejvyšší přípustnou expozici, nemusí být převedeni na jinou práci a mohou na původním pracovišti nadále pokračovat. V tomto ohledu lze sdílet pochybnosti soudů, zda by byl naplněn preventivní smysl a účel ustanovení § 41 odst. 1 písm. b) zák. práce, jestliže by zaměstnanci, kterým se po dlouhá léta „načítala“ prašná expozice (v případě žalobce třicet let), měli nadále v dosavadní práci v daném riziku prašnosti pokračovat. Namítá-li dovolatelka, že povinnost převést zaměstnance na jinou práci nevzniká již tím, že zaměstnanec dosáhne nejvyšší přípustné expozice, ale že současně musí být splněna podmínka, že na takovém pracovišti nesmí dále pracovat, potom přehlíží, že ustanovení § 41 odst. 1 písm. b) zák. práce (na rozdíl od podmínek zde stanovených pro převedení na jinou práci pro pracovní úraz, onemocnění nemocí z povolání nebo ohrožení touto nemocí, kde se – jak z logiky věci vyplývá – vyžaduje, aby neschopnost k dosavadní práci byla vyslovena lékařským posudkem) stanoví jako podmínku pro (preventivní) převedení na jinou práci samu skutečnost, že zaměstnanec dosáhl expozice v takové výši, která je na daném pracovišti určeném rozhodnutím příslušného orgánu veřejného zdraví prohlášena za nejvýše přípustnou.

19. Z výše uvedených důvodů je třeba přisvědčit odvolacímu soudu, že je povinností žalované převést zaměstnance, který dosáhl nejvyšší přípustné expozice, „na práci a na pracoviště, kde nedochází k načítání NPE“. S jeho rozhodnutím, kterým potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, jímž byla žalované uložena povinnost „převést žalobce z vrtmistra na úseku degazace v dole na jinou vhodnou práci odpovídající jeho kvalifikaci a zdravotnímu stavu, kde nedochází k načítání nejvyšší přípustné expozice“, však přesto nelze vyslovit souhlas, i když žalobce takto formulovaný požadavek uplatnil v žalobě.

20. Zde je třeba mít na zřeteli, že žaloba je podání, kterým se zahajuje řízení před soudem. Žaloba musí obsahovat kromě obecných náležitostí podání uvedených v ustanovení § 42 odst. 4 o. s. ř. – mimo jiné – vylíčení rozhodujících skutečností, označení důkazů, jichž se žalobce dovolává, a musí z ní být patrné, čeho se žalobce domáhá (srov. § 79 odst. 1 větu druhou o. s. ř.). Žalobce uvede, čeho se žalobou domáhá, jestliže v žalobě přesně a jednoznačně označí (tak, aby ji bylo možné z obsahu bez pochybností dovodit) povinnost, která má být žalovanému uložena rozhodnutím soudu, neboť soud nemůže účastníkům přiznat jiná práva a uložit jim jiné povinnosti, než jsou navrhovány, žalobní petit musí svým rozhodnutím zcela vyčerpat a nesmí jej – s výjimkou případů uvedených v ustanovení § 153 odst. 2 o. s. ř. – překročit. Požadavek na to, aby žalobní petit byl přesný, určitý a srozumitelný, není pouze formálním požadavkem na splnění určitých procesních podmínek, ale je zcela nezbytný pro výsledek řízení, tedy pro to, aby po převzetí žalobního petitu do výroku rozhodnutí mohl být nařízen a proveden výkon rozhodnutí, aby tedy vůbec mohly nastat účinky žalobcem zamýšlené.

21. Neobsahuje-li žaloba všechny stanovené náležitosti nebo je-li neurčitá nebo nesrozumitelná, předseda senátu usnesením žalobce vyzve, aby žalobu doplnil nebo opravil, určí mu k tomu lhůtu a poučí jej, jak je třeba doplnění nebo opravu provést (srov. § 43 odst. 1 o. s. ř.). Není-li přes výzvu předsedy senátu žaloba opravena nebo doplněna a nelze-li pro tento nedostatek v řízení pokračovat, soud usnesením žalobu odmítne, jestliže žalobce byl o tomto následku poučen (srov. § 43 odst. 2 o. s. ř.).

22. V projednávané věci je žaloba tak, jak byla podána, neurčitá, neboť není patrné, jaká konkrétní

povinnost by měla být žalované uložena, na jakou konkrétní práci a pracoviště by měl být žalobce převeden. Žalobce měl být proto vyzván ve smyslu ustanovení § 43 odst. 1 o. s. ř., aby uvedenou vadu žaloby odstranil. Jestliže se tak nestalo a soudy rozhodly na základě žaloby, která neobsahuje přesné vymezení práv a povinností k plnění, je rozhodnutí soudu z materiálního hlediska nevykonatelné a takový rozsudek žalovaná – jak v dovolání namítá – „skutečně nemá možnost splnit“.

23. Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný; protože nejsou dány podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání nebo pro změnu rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).